

מח א מיי פ"ח מהל'
רואת הלכה ה סגן
עשין עו:
מח ב מיי פ"ה מהל'
תשובה ה"א ופ"ו כל
הפסק ע"ע:
ג ג מיי פ"ה מהל' רואת
הלכה ט:
נא ד מיי סס ה"ח:
נב ה"ו מיי סס פ"ו הלכה
ו:

רבינו חננאל

עולות שעתיד שלמה בנך
להקריב על גבי המזבח.
תניא רבי אלעזר בן
יעקב אומר מקלט מקלט
היה כתוב על פרשת
דרכים כדי שיכיר הרוצח
ויפנה לשם שנאמר תכין
לך הדרך. עשה הכנה
לדרך: מרשעים יצא
רשע. כגון אחד שהרג
בשוגג ואחד שהרג במזיד
ואין בהן עדים זימנם
הקב"ה למקום אחד זה
שהרג במזיד ישב תחת
הסולם וזה שהרג שוגג
היה יורד מן הסולם נפל
עליו והרג זה שהרג
במזיד נהרג זה שהרג
בשוגג גולה: מן התורה
ומן הנביאים ומן
הכתובים בדרך שאדם
רוצה לילך שם מוליכין
אותו. מן התורה דכתיב
לא תלך עמם כיון שרצה
נאמר לו קום לך אתם. מן
הנביאים אני ה' אלהיך
מלמדך להועיל מדריכך
בדרך תלך. מן הכתובים
אם ללצים הוא יליך
ולענוים יתן חן: ולו אין
משפט מות בגואל
[הדם] שמצא הרוצח
והרגו הכתוב מדבר.
[ודברו] [וידברו] אליו
דברים הראויין לו אומרין
לחן אל תנהג בו מנהג
הרצחנים בשגגה בא לידו.
א"ר אלעזר עיר שרובה
רצחנים אינה קולטת
שנאמר ודבר באזני זקני
העיר ההיא את דבריו ולא
שהשוו דבריהם לדבריה.
וכן עיר שאין בה זקנים
אינה קולטת ואין נעשה
בה בן סורר ומורה. וכן
אינה מביאה עגלה ערופה
דבעינא בה זקני העיר
ההיא וליכא. מפני מה
נאמר פרשת רצחנים
בלשון

הנהגות וצינונים

א) נ"א רב הונא
(גליון): [ג] ליחא
בראשונים וכת"י דפרי",
ההוסיפוהו בד' אמ"ד מן
הצ"י (ד"ט): [ג] צ"ל כי
לא שונא הוא לון
(גליון) כ"ה במראה כהן
(מובא בתורה אור השלם
אות ט): [7] יש להוסיף
העיר ההיא, וכן בסמוך
(חשק שלמה, וכו"ה
בכת"י): [8] בע"י נוסף
ש"ל: [1] נדצ"ל בגואל
הדם הוא דכתיב
(כ"ש): [1] "הרבה" צ"ל
בתחילת הדבור קודם
"דברים" (ערוך ג, נה,
וכ"מ בריטבי"א), או
צ"ל לפני תיבות "על
ידי" (רש"י): [8] בכת"י
נוסף ונס א"ל אחת
וגו': [9] רש"י דא"ב

אלו הן הגולין

פרק שני

מכות

א) ע"י חוסי' סוטה ז. ד"ה
כי, (3) בספרי. מובא
ברש"י על המשנה,
ג) לעיל ט ע"ב.

הנהגות הב"ה

א) גמ' אנה לידו וגו'
זהו שאמר הכתוב
כאשר יאמר משל:
ב) רש"י ד"ה ומלאו
גואל הדם נדריך להלכותו.
נ"ב כלומר דאלו כזר היה
בעיר מקלט ויאל תוך
לחמוס ומלאו והרגו
פלוגמא דמנאי היא לקמן
במנאי' דף י"א ע"ב ובגמ'
דף י"ב ע"א:

גליון הש"ס

גמ' זה שהרג במזיד
שהרג. ע"י סוטה דף ט
ע"ב חוסי' ד"ה מי:

ליקומי רש"י

[שייך לע"א].
ו"א הוה קא יבוא
ש"יחא וכו' דמיקרב.
שהתורה מגינה ממות
כדלמרינן בסוטה דף כ"א.
[שבת ל:]. פקע ארזא.
נשבר העמוד שבת
המדקש נשטן עליו [ב"מ
כ:]. או יבדיר משה.
נמן לז להיות מרד לדבר
שיבדילס ואף על פי שאין
קולטות עד שיבדלו אומן
של ארץ כנען. אמר משה
מנוה שאפשר לקיימה
אקיימנה [דברים ד מא].
ו"א ע"ד א"א
שמ"פשיין. אשר נאלטו
מתרגם דלטפשא.
שחוטאין. דכתיב נואלו
גבי מטלני. ואיבעית
אימא מהכא נואלו
ש"י צו"ע. וגו' והטעם
אח מלכיס ותועה היינו
מוטא [הענין ד:]. כי טוב
יום בחצריך. כלומר
כזר אמרת לפני טוב יום
שאתה עומד במלכרי ועוסק
במורה מאלף עולות
שעמדי בך שלמה להעלות
כדכתיב [מלכים א' ג] אלף
עולות יעלה שלמה וגו'
[שבת ל:].
[ע"כ שייך לע"א].

תכין לך הדרך. מקלט
מקלט היה כמות על
פרשת דרכים [דברים יט ג].
אם ללצים הוא יליך.
אדם נמשך אחריהם לסוף
אף הוא יהיה לץ עמם.
ולענוים יתן חן. אם
לענוים יתמחר סוף שינו
מעשיו תן צענייה של
בריות [משלי ג לד].
בתחילה. כלומר תחילת
משפט כל הרוממים ואפילו
מוזדין וכו' [לעיל ט:].

תורה אור השלם

א) תכין לך הדרך
ושלשתי את גבול
ארצך אשר יתחילך
י' אלהיך והיה לנוס
שמה כל רצח:
[דברים י"ג].

ב) טוב וישר יי על
ג) ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמיתי לך מקום אשר ינום
שמה: [שמות כא, יג] ד) פאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בך: [ש"א כה, יג]
ה) ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה:
[במדבר כב, כ] ז) כה אמר יי גאלך קדוש ישראל אני יי אלהיך מלמדך להועיל מדריכך תלך: [ישעיה פח, יז] ח) אם ללצים הוא יליך ולענוים יתן חן: [משלי ג, לד] ט) פן ירדה גאל הדם אחרי הרצח פי יתם לבבו והשיגו פי
ירבה הדרך והקהו נפש ולו אין משפט מות כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום: [דברים י"ג, יז] י) וזה דבר הרצח אשר ינום וחי אשר יבה את רעהו בכלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום: [דברים י"ג, יז] כ) ושלחו זקני
עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ורצח מרד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש:
[במדבר לה, כה] מ) ונס אל אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ורצה בקרבו ויאמר ויבא אתו ויחפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו
ואל שער מקומו: [דברים כא, י"ז] נ) והיה העיר הקרבה אל הקלל ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: [דברים כא, י"ז]

והא תניא רבי יוסי בר יהודה אומר וכו'. וא"ת ואמאי לא מייתי
ממלתיה דר' יוסי בר יהודה דמתני' א) וי"ל דמתני' איכא
למימר דלא חייבים קאמר אלף מאליהם היו גולין בשביל שהיו
טועים כדקאמר רבי הכא בצרייתא אל כל בצרייתא מוכח שפיר
דחייבין קאמר מדמייתי פסוק גצי
מוזד אל כל דמתני' לא מייתי קרא
גצי מוזד כן נראה למשי"ח ועוד
נראה דע"כ בצרייתא ליכא למימר
דמאליהן קאמר דע"כ"ל היינו רבי:
חד אומר מביאין עגלה ערופה.
תימה דהא תנן (סוטה דף
מד:)¹ עגלה ערופה חין מודדין אלף
מעיר שיש צה צ"ד וי"ל דהתם
מיירי כגון דליכא עירות טובא
וצתלה מיניהו יס צ"ד כיון דמני
לאוקומי קרא דמקיימי² ליה אלף
הכא מיירי כגון שאין שם צ"ד
כלל העירות הסמוכות הלכך
אמרינן דמ"מ מודדין מיניהו:
אפילו

עליו והרגו * זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה אמר רבה בר רב
הונא | אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר מן התורה ומן
הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן
התורה דכתיב ¹ לא תלך עמם וכתוב ² קום לך אתם מן הנביאים דכתיב
³ אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך (זו) תלך מן הכתובים דכתיב
⁴ אם ללצים הוא יליך ולענוים יתן חן אמר רב הונא רוצח שגלה לעיר מקלט
ומצאו גואל הדם והרגו פטור קסבר ⁵ ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא
דכתיב מיתבי ולו אין משפט מות ברוצח הכתוב מדבר אתה אומר ברוצח או
אינו אלא בגואל הדם כשהוא אומר ⁶ והוא לא שונא ⁷ לו מתמול שלשום היו
אומר ברוצח הכתוב מדבר הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולו אין משפט מות
בגואל הדם הכתוב מדבר אתה אומר בגואל הדם הכתוב מדבר או אינו אלא
ברוצח כשהוא אומר ⁸ כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום הרי רוצח אמור הא
מה אני מקיים ולו אין משפט מות בגואל הדם הכתוב מדבר תנן מוסרין לו שני
ת"ח שמא ינהגו בדרך וידברו אליו ⁹ מאי לאו דמתרו ביה דאי קטיל בר קטלא
הוא לא כדתניא וידברו אליו דברים הראויים לו דאומרים לו אל תנהג בו מנהג
שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו ר"מ אומר הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר
¹⁰ וזה דבר הרוצח אמרו לו הרבה שליחות עושה אמר מר בשגגה בא מעשה
לידו פשיטא דאי במזיד בר גלות הוא אין והא תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר
בתחלה אחד שוגג ואחד מוזד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם
משם מי שנתחייב מיתה הרגוהו שנאמר ¹¹ ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם
ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת מי שלא נתחייב פטורוהו שנאמר ¹² והצילו
העדה את הרוצח מיד גואל הדם מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו
שנא ¹³ והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה רבי אומר מעצמן הן
גולין כסבורין הן אחד שוגג ואחד מוזד קולטות והן אינן יודעין שבשוגג קולטות
במוזד אינן קולטות א"ר אלעזר י"עיר שרובה רוצחים אינה קולטת שנאמר
¹⁴ ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו ולא שהשוו דבריהן לדבריו וא"ר
אלעזר י"עיר שאין בה זקנים אינה קולטת דבעינן זקני העיר ¹⁵ וליכא איתמר עיר
שאיין בה זקנים רבי אמי ור' אסי חד אומר קולטת וחד אומר אינה
קולטת למאן דאמר אינה קולטת בעינן זקני העיר וליכא למאן דאמר
קולטת מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ורבי אסי חד
אמר נעשה בה בן סורר ומורה וחד אמר אין נעשה בה בן סורר ומורה
למ"ד אין נעשה בה בן סורר ומורה בעינן ¹⁶ זקני עירו וליכא למ"ד נעשה בה
בן סורר ומורה מצוה בעלמא ועיר שאין בה זקנים ר' אמי ור' אסי חד אמר מביאה עגלה ערופה וחד
אמר אינה מביאה עגלה ערופה למ"ד אינה מביאה עגלה ערופה בעינן ¹⁷ זקני העיר ההיא וליכא למאן
דאמר מביאה עגלה ערופה מצוה בעלמא א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים
בלשון

א) ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה:
[במדבר כב, כ] ז) כה אמר יי גאלך קדוש ישראל אני יי אלהיך מלמדך להועיל מדריכך תלך: [ישעיה פח, יז] ח) אם ללצים הוא יליך ולענוים יתן חן: [משלי ג, לד] ט) פן ירדה גאל הדם אחרי הרצח פי יתם לבבו והשיגו פי
ירבה הדרך והקהו נפש ולו אין משפט מות כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום: [דברים י"ג, יז] י) וזה דבר הרצח אשר ינום וחי אשר יבה את רעהו בכלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום: [דברים י"ג, יז] כ) ושלחו זקני
עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ורצח מרד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש:
[במדבר לה, כה] מ) ונס אל אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ורצה בקרבו ויאמר ויבא אתו ויחפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו
ואל שער מקומו: [דברים כא, י"ז] נ) והיה העיר הקרבה אל הקלל ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: [דברים כא, י"ז]

[1] ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: [במדבר כב, כ] ז) כה אמר יי גאלך קדוש ישראל אני יי אלהיך מלמדך להועיל מדריכך תלך: [ישעיה פח, יז] ח) אם ללצים הוא יליך ולענוים יתן חן: [משלי ג, לד] ט) פן ירדה גאל הדם אחרי הרצח פי יתם לבבו והשיגו פי ירבה הדרך והקהו נפש ולו אין משפט מות כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום: [דברים י"ג, יז] י) וזה דבר הרצח אשר ינום וחי אשר יבה את רעהו בכלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום: [דברים י"ג, יז] כ) ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם ורצח מרד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש: [במדבר לה, כה] מ) ונס אל אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ורצה בקרבו ויאמר ויבא אתו ויחפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו: [דברים כא, י"ז] נ) והיה העיר הקרבה אל הקלל ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: [דברים כא, י"ז]